

УДК 81'373.421

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНОЇ СПОЛУЧУВАНОСТІ СИНОНІМІЧНИХ ОДИНИЦЬ ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ, ПАСХА, ВЕЛИКДЕНЬ У СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ПРОПОВІДІ

Павлова І.Г.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

Пропоноване дослідження присвячено аналізу сполучувальних потенцій синонімів *Воскресіння Христове, Пасха, Великдень* у текстах українських православних проповідей. З'ясовано природу синонімічної взаємодії багатозначних лексичних одиниць на основі архісем «подія», «свято». Схарактеризовано типові моделі лексико-семантичної взаємодії кожного із синонімів. Найвищу функційну активність виявляють атрибутивні моделі, причому найчастіше їх спостережено зі словом *Воскресіння* із диференційною семою семемі «подія», а з-поміж поширювачів названої моделі найбільшу кількість фіксацій для всіх синонімічних одиниць виявлено з означеннями *світлий (пресвітлий), святий*. Лексичні одиниці *Воскресіння Христове, Пасха, Великдень* формують у текстах обстежених проповідей два семантичні блоки на основі тісних синонімічних зв'язків, представлених частим контактним уживанням, взаємозамінністю, функціонуванням переважно в однакових моделях з незначною відмінністю лексичних партнерів.

Ключові слова: проповідь, синонімічні зв'язки, сема, взаємозамінність, сполучувальний потенціал, лексичний партнер.

Постановка проблеми. Лексична сполучуваність – одна з основних проблем сучасної лінгвістики, зосібна семантики, лексикології, лексикографії. На тлі взаємодії значень слів у контексті виокремлюється специфіка семантичних контактів парадигматики й синтагматики. Сполучуваність тлумачать як форму прояву лексичного значення через посередництво сем – компонентів значення, що зумовлено співвідношенням слова з іншими лексичними одиницями в тексті, її вважають релевантною ознакою семантичної структури лексико-семантичної одиниці. Вітчизняні й зарубіжні мовознавці неоднотайні у визначенні ступеня значущості впливу контексту на актуалізацію значень та творення нових. У різні періоди розвитку лінгвістики вчені по-різному аналізували проблему взаємодії слова й контексту: 1) слово самодостатнє й поза контекстом; значення слів постійне, тому сполучуваність зумовлена семним складом лексеми; контекст – лише засіб відбору й актуалізації значення [6; 18]; 2) слово має необмежені смислові потенції, його значення невизначене поза контекстом, тому може бути розкрите лише через сполучуваність з іншими лексемами, зумовлюється нею; обстеження набору всіх можливих контекстів реалізації слова (дистрибуції) – шлях до встановлення його значення [5; 14]; 3) значення слова формують і елементи впізнавані поза контекстом, постійні, і елементи, зумовлені ним [7; 8; 15] Третій підхід, переконані, уможливорює якнайповніше розкриття значення слова. Суголосні погляди на проблему має й І. А. Стернін: «...будь-якому семасіологу відомо, що аналіз уживання слова в контексті завжди виявляє семи, які не увійшли в словникове тлумачення» [15, с. 5]. Солідаризуємося з авторитетною думкою М. П. Кочергана про те, що «ті значення, які «відстоялися» в мовленні й увійшли до мовної системи, визначають сполучуваність слова; уживання слова в незвичайному контексті при певних умовах може спричинитися до розширення його значення. Тут маємо діалектичну єдність двох процесів: значенням визначається потужність сполучуваності лексичної одиниці, однак розши-

рення відбувається за рахунок інновацій сполучуваності у випадку, коли вони (інновації) шляхом масової імітації генералізуються» [7, с. 34].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині проблеми лексичної сполучуваності, зокрема й у релігійному мовленні, постають більш окреслено на тлі нових підходів до обстеження семантичної структури слова, взаємодії слова й контексту. Поле дискусійності розширили лінгвокогнітивні, етнолінгвістичні, лінгвопрагматичні, соціолінгвістичні, лінгвокультурологічні, психолінгвістичні та ін. аспекти аналізу мовних одиниць [2; 4; 11; 12; 13; 15; 19].

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. Конфесійне мовлення на різних рівнях досі обстежено недостатньо, що зумовлено спектром екстра- та інтралінгвальних чинників. Значення слова в релігійному тексті по-особливому значуще, чутливе до ситуації, є виразником мовної майстерності мовця та душевних порухів і того, хто ним послуговується, і того, хто його сприймає. Добір лексичних партнерів слів, зокрема пов'язаних синонімічними відношеннями, які сприяли б максимальному розкриттю значення й формуванню його нових складників відповідно до потреб комунікації, завжди надзвичайно складний процес, він триватиме доти, доки людина прагнучиме небуденного Слова Божого, щоб наснажуватися на подолання щоденних життєвих викликів. Тому скрупульозний лінгвістичний аналіз лексико-семантичної взаємодії одиниць конфесійної сфери завжди на часі.

Формулювання мети статті. Мета наукової розвідки – з'ясувати специфіку лексичної сполучуваності синонімічних одиниць *Воскресіння Христове, Пасха, Великдень* у структурі української православної проповіді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення сполучувальних потенцій синонімів має важливе теоретичне й практичне значення особливо в релігійному мовленні. Теоретична цінність полягає в розширенні критеріїв синонімічності, практична ж – у збільшенні кількості синонімічних рядів та їхніх складників літера-

турної мови за рахунок конфесійних маркованих елементів, а також тих одиниць, які через подібну дистрибуцію й часте контактне вживання синонімізуються. Значення таких синонімів може виходити за береги конфесійності, іноді присутньо впливати на визнання синонімічності окремих слів та формування послідовності розташування елементів синонімічної парадигми, часто під впливом, зокрема, релігійної традиції кардинально змінювати усталений порядок компонентів (не завжди об'єктивний, проте фіксований авторитетними лексикографічними джерелами).

Досліджуючи значення синонімів через сполучуваність, учені послуговуються двома підходами: від синонімії до сполучуваності й від сполучуваності до синонімії [7, с. 95-96]. Другий підхід розширює можливості аналізу особливостей семантичної структури синонімічних одиниць. За переконливим твердженням М. П. Кочергана, «ступінь синонімічності залежить від ступеня збігу лексичної сполучуваності, або, іншими словами, ступінь синонімічності тим вищий, чим більше контекстів, у яких досліджувані слова можуть заміщати одне одного» [там само, с. 96].

Слова, що в промові вступають у відношення синонімічної взаємодії, тематично різноманітні, що впливає на особливості семантичного складу їхніх значень, а отже, і на валентні спроможності.

Для аналізу обрано лексичні одиниці *Воскресіння Христове*, *Пасха*, *Великдень*, значення яких найповніше розкриваються в релігійній сфері. Вони синонімізуються за архісемами «подія», «свято» («перший день свята», «тиждень святкування»), «назва твору мистецтва» (Поєднання ЛСВ за ознакою «назва твору мистецтва» репрезентує потенційну, а не реальну синонімію, оскільки твір мистецтва історія фіксує лише з однією чисею назвою. Це означає, що категоріальна семантична функція заміни не має умов для реалізації. Якщо в змісті будь-якого твору синоніми виступають одним із важливих показників його мовної досконалості та хисту автора, то назва твору мистецтва фіксована, вона конденсує в собі тему та ідею. Про взаємозамінність елементів ряду, точніше, про вибір, а отже, про реальну синонімію можемо говорити лише за умови, коли твір мистецтва перебуває в стадії підготовки) [семантемна структура термінів *Воскресіння Христове*, *Пасха*, *Великдень*: 10, с. 137-150]. Наголосимо, що найпослідовніше в церковних промовах представлена синонімія з архісемами «подія», «свято» як інтегральними семами відповідного синонімічного ряду, причому функційною активністю вирізняється перший, зокрема компонент *Воскресіння Христове*. Його значення має загальнолюдський характер безвідносно до ментальності. Спорадично в позиції взаємозаміни використовують лексему *Пасха*, яка за показниками функційної частотності помітно поступається вихідному компонентові ряду через похідний характер значення, а слово *Великдень* із семою «подія» у проповідях не зафіксовано. Висока контекстна активність похідних назв із архісемою «свято» обмежується змістом однієї чи кількох проповідей, об'єднаних тією самою темою, тоді як перший елемент (рідше інші елементи) синонімічної парадигми з архісемою «подія» та його деривати спостережено майже

в кожній промові. Однак переваги другого ряду (з похідними назвами) в тому, що його одиниці максимально репрезентують категоріальні властивості синонімів, бо в тому самому контексті (проповіді) завжди представлено не менше двох синонімічних одиниць. Обов'язковим членом синонімічної пари завжди є *Воскресіння Христове*, а вибір його партнера залежить від особливостей світосприймання промовця та ступеня його національної самосвідомості. Так, у проповідях священнослужителів – представників української діаспори, української автокефальної церкви (митрополита Іларіона (І. Огієнка), митрополита Василя Липківського, протопресвітера Теодора о. Форостія та ін.) цим партнером послідовно виступає слово *Великдень*, як одиниця, що своїм змістом найбільше відповідає характеру українця та його давнім віруванням [17, с. 296]. (В обстежених проповідях зазначених промовців зафіксовано лише один випадок синонімізації *пасхальний – великодній (пасхальні дні – великодні дні)*. У церковних же промовах Патріарха Філарета, митрополита Володимира, єпископа Димитрія та інших проповідників православної церкви незалежної України функцію синонімічного партнера зазвичай виконує лексема *Пасха*. Проаналізовані одиниці найчастіше синонімізуються, тобто виступають як взаємозамінні й рівнозначні в текстових реалізаціях моделі N^2N (N^2 – іменник – поширювач семантики аналізованого іменника N) *день Воскресіння (Пасхи, Великодня), суть Воскресіння (Пасхи, Великодня), (духовна) наука Воскресіння (Пасхи, Великодня), радість Воскресіння (Пасхи, Великодня)*. В останніх трьох ілюстраціях синонімічні межі між одиницями не чіткі з огляду на семантику граматично стрижневих слів *суть, наука, радість*, що виступають усталеними членами словосполучень. Крім сем, підпорядкованих архісемі «свято», у значеннях синонімів фіксуємо семи, підпорядковані архісемі «подія». Отже, можемо говорити про синонімію одночасно за двома архісемами, до того ж такими, що в цьому випадку не суперечать одна одній, бо, зрештою, саме перша й визначає синонімічність елементів за другою ознакою. Варто звернути увагу, зокрема, на експлікацію конструкції N^2N *символіка Великодня*. У сполученні зі словом *символіка* не зафіксовано синонімічної взаємодії одиниць, хоч потенційно двобічна імплікація можлива, причому з тією ж подвійною актуалізацією обох архісем. Обмежуючи сполучуваність лексеми *символіка*, автор проповіді (протопресвітер Теодор о. Форостій), очевидно, робить значущою для своєї пастви саме національну, сформовану тривалою історією народу, символіку. Активно синонімізуються одиниці *Воскресіння, Пасха, Великдень* у кількох різновидах моделі $N^2 Pr N$ (Pr – *прийменник*), зокрема N^2 *про N, роздуми про Воскресіння (Пасху, Великоднем), N^2 з N вітання з Воскресінням (надії) на Воскресіння (Пасху, Великоднем)*. Словосполучення із граматично стрижневими віддієслівними іменниками функціують паралельно з тими конструкціями, де в ролі стрижневого слова виступають дієслова у формі інфінітива й різних часових та особових формах, від яких утворені зазначені іменники та подібні до них

V про *N*, *V* з *N*, *V* на *N* (*V* – дієслово): роздумувати, міркувати, говорити про Воскресіння (Пасху, Великдень), вітати (вітаю, вітаємо, вітали), поздоровляти з Воскресінням (Пасхою, Великоднем), поєднувати з Воскресінням (Пасхою, Великоднем), чекати на Воскресіння (Пасху, Великдень), сподіватися (надіятись) на Воскресіння (Пасху, Великдень). У сполученні з дієсловами сподіватися, надіятися синоніми без семантичних поширювачів уживаються дуже обмежено. Здебільшого словосполучення з цими дієсловами мають чотиричленну структуру *VPr* (на) *N²N* сподіватися на силу Воскресіння (Пасхи, Великодня). Продуктивною для всіх членів синонімічного ряду є реалізація безприменникової моделі *VN* з іменником у формі знахідного відмінка. Найуживанішими дієсловами є зустрічати, згадувати, святкувати Воскресіння (Пасху, Великдень). Зафіксовано кілька випадків уживання в конструкції *VN* іменників-синонімів Воскресіння, Великдень у формі орудного відмінка з дієсловами радіти, веселитися. Однак, лексема Пасха в цій моделі не репрезентована. Високу функційну активність виявляють майже всі одиниці (рідко Пасха) в конструкції *VNn* (*NnV*) (*Nn* – іменник *N*. в. + *V* – дієслово). Позицію дієслова-присудка послідовно займають лексеми приходити, нагадувати, вказувати, свідчити, давати, дарувати, належати, приносити, запевняти, провіщати, зміцнювати, утверджувати, які перебувають частіше в позиції до обстежуваних іменників-підметів (чи займенників-підметів). Виняток становить дієслово-присудок приходити, яке під дією стилістичних чинників у тексті займає то пре-, то постпозицію стосовно підмета. Усі названі дієслова-присудки без поширювачів семантично неконкретні, тому їхнім обов'язковим партнером (конкретизатором семантики) завжди виступає прямий чи непрямої додаток – репрезентант об'єкта дії, який матеріалізує важливі, на думку проповідника, семи ЛСВ Воскресіння, Пасха, Великдень: **Яке ж мізерне було б наше життя, якби не було того, що провіщає нам Великдень: воскресіння і життя вічне!** (протопресвітер Теодор о. Форостій); **Свята Пасха Христова утверджує перемогу життя над смертю, добра над злом, любові над ненавистю** (Патріарх Філарет); **Христове Воскресіння – це велике свято християнського світу, бо воно вказує, що незважаючи на переходові в історії людства, інколи навіть досить довготривалі періоди тріумфу зла і несправедливості, остаточно завжди перемагає правда над злом** (протопресвітер Теодор о. Форостій).

Високою функційною активністю характеризується атрибутивна модель *AN* (*NA*) з обов'язковим чи (рідше) факультативним заповненням позиції означення. У ролі факультативного *A* найчастіше вживають прикметники світлий, (пресвітлий), святий, радісний, славний (преславний), національний, величний, великий, які, проте, неоднаково співвідносяться з кожним із членів синонімічної парадигми. Так, лексемі національний у проповідях зафіксовано лише зі словом Великдень, радісний – з Великдень і Воскресіння, величний, пресвітлий, славний, преславний – із синонімом Воскресіння. Сполучу-

ваність у двох останніх випадках з названими прикметниками може проходити безпосередньо або через посередництво іменників день (дні), свято: величні дні Воскресіння, радісне свято пресвітлого Христового Воскресіння, радісне свято пресвітлого Христового Воскресіння, радісні дні Великодніх свят. Для подібних словосполучень атрибутивна модель *AN* (*NA*) матиме дещо видозмінний вигляд: A_2N_2N , A_2N_2AN . В останньому словосполученні спостерігаємо тавтологію лексеми день, яка полягає в уживанні останньої як самостійної одиниці та у складному слові Великдень. На початку входження християнських назв в українську історію слово Великдень мало вигляд іменникового словосполучення з прикметниковим поширювачем і відмінювалося обома своїми частинами. Прикметник був обов'язковим членом синонімічно неподільної синтаксичної сполуки, оскільки мистив у своєму значенні принципово важливу інформацію якісно-кількісного характеру: в одному випадкові ядро семіми прикметника великий (Великий день) формують семи «грандіозний», «має чималу силу прояву», «надзвичайний», «урочистий», «більш значущий порівняно з іншими», «впливовий», які виявляємо й у прикметникові величний. До речі, значення лексеми величний у першій частині складного слова помітно домінує в сучасній конфесійній та позаконфесійній мовній практиці (ЕССУМ, НТСУМ), що, очевидно, мотивовано результатами етимологічних досліджень та чинниками екстралінгвального характеру: великдень – стсл. Великъ днь – калька гр. μεγάλη ἡμέρα букв. «великий день» [ЕСУМ I]. Як зазначає митрополит Іларіон (І. Огієнок), «свято Воскресіння Христового – найбільше свято християнства, найважливіший день, великий день чи Великдень; не довгий день, але величний день» [ЕССУМ I]; великий – стсл. Великъ; псл.* veľjъ «міцний, сильний, могутній», velikъ споріднене з тох. A. wäl «князь, цар»; [ЕСУМ I]; день – стсл. День, псл. Дьнь «день» походить з іє.*di – n – «ясний, блискучий», що є суфіксальним поширенням слабого ступеня кореня *dei – «ясніти, блищати», представленого в лит. Diená «день» [ЕСУМ I]. Семне ядро другого ЛСВ формують семи «значна часова тривалість», завдяки якій означуване виокремлюється з ряду однорідних денотатів, «помітні переваги звичайних, усталених розмірів, міри прояву». Значення цього ЛСВ безпосередньо пов'язане з першим, виникло під дією позамовних чинників, які зумовили появу слова з попередньо вказаним тлумаченням, і має релігійно-історичне пояснення, на яке нашарувалося чимало елементів народного світосприймання, що поступово виформовувались у численні легенди, збережені в народних віруваннях і дотепер. За одним повір'ям, після Воскресіння сонце не заходить упродовж усього Святого Тижня й день великого свята тому дорівнює семи звичайним дням [17, с. 9]. А інше стверджує, що в той час, коли Христос народився, дуже світило сонце і стояли такі довгі дні, що теперішніх треба сім скласти, щоб був один тодішній. Тоді, було, як зійде сонце в неділю вранці, то знайде аж у суботу ввечері. А як розіп'яли Христа, дні поменшали. Тепер тільки Царські Врата в церкві стоять навстіж сім днів. Ось чому цей день нази-

вається великим» [3, с. 264]. Тижневі урочистості пов'язують і з відповідною тривалістю єврейської Пасхи та з відтворенням у святкуваннях подій новозавної історії. Сему «довготривалій» у слові *Великдень*, як правило, рідко фіксують реципієнти, оскільки свято *Великодня* більшість вірян пов'язують з першим днем тижневих святкувань, із самою подією, котра стала причиною найбільшого свята, а тому зрозумілими є переваги того тлумачення, що актуалізує якісні характеристики позначуваного синонімом денотата. До того ж для пересічного мовця, зокрема невіруючого, слово *Великдень* – структурно й семантично цілісна назва, що асоціюється лише зі святом, передовсім з його значущістю, тому навіряд чи він заглиблюватиметься в причини виникнення й функціонування номена християнської історії. Тому й стилістична фігура тавтологія (*дні Великодніх свят*) для таких мовців невиразна. У супереч поширеному (неконфесійному) сприйманню семи «значна часова тривалість» як периферійної вона може актуалізуватися й переходити в ядро, що засвідчує поки що єдине сучасне лексикографічне джерело, зокрема Практичний словник синонімів української мови Святослава Караванського. У ньому синонімами до *Великдень* є *Святе* (*Христове*) *Воскресіння*, *Воскресіння Христа*, *Світлий Тиждень* [ПССК] та конфесійна мовна практика. Це спостерігаємо в аналізованому й інших словосполученнях, часто вживаних у проповідях, де форма множини означуваного й означального елементів указують на кількденну тривалість свята: *радісні дні + Великодні свята* → *радісні дні Великодніх свят*; *величні дні Воскресіння*. Семантичний центр словосполучень – аналізовані синоніми, а всі інші елементи синтаксичної одиниці – семантичні поширювачі. Вони актуалізують у значенні кожної окремої лексеми важливі з погляду мовців семи, причому коло таких мовців обмежене вірянами, тому за межами релігійної сфери ці слова не мають подібної значущості, їх пов'язують, на жаль, здебільшого з народними традиціями та звичаями українців. На нашу думку, у першій ілюстрації сполучення *Великодні свята* є семантично неподільним, а отже, синтаксично нечленованим, бо дорівнює *Великдень*, а лексема *свята* лише матеріальне вираження диференційної семи ЛСВ. Означення в словосполученнях факультативні, бо їх значущість щодо означуваного суб'єктивна, позаяк вони актуалізують впізнавані ядерні семи значення, проте через часте й постійне вживання в такому поєднанні в різних жанрах конфесійного мовлення сприймаються як обов'язкові.

На відміну від проаналізованих вище означення *світлий*, *святий* без будь-яких обмежень уживаються з кожною синонімічною одиницею, питання лише в частотності функціонування окремо взятого прикметникового означення при контактній і дискантній взаємодії з синонімами. В обстежених 12 проповідях з нагоди найбільшого християнського свята слово *світлий* у безпосередньому сполученні з *Воскресіння* трапляється 6 разів, із *Великдень* – 1 раз, контактна взаємодія з лексемою *Пасха* в згаданих промовах відсутня. Лексема *святий* зафіксована з *Воскресіння* – 2 рази, із *Пасха* – 2 рази, зі словом *Великдень* – 1 раз. Через посередництво лексем

день (*дні*), *свято* кількісна картина сполучуваностей має такий вигляд: зі словом *світлий* *Воскресіння* – 2 рази (*світлий день Воскресіння*, *світлі дні Воскресіння*); *Пасха* – 1 (*світлий день Пасхи*); *Великдень* – 3 (*світлі дні Великодніх свят* – 2, *світлий Великдень* – 1); зі словом *святий*: *Воскресіння* – 1 (*святий дні Воскресіння*), *Пасха* – 2 (*святий день Пасхи*, *день святої Пасхи*), *Великдень* – 0. Помітно низька кількість сполучуваностей зумовлюється передовсім екстралінгвальними чинниками. До основних слід віднести такі: у всіх проповідях увагу зацентовано на самій події, на честь якої відбуваються святкування, тому зі словом *Воскресіння* із семою «подія» репрезентовано найбільше моделей сполучуваності, з-поміж них і атрибутивних (пор.: в одній проповіді митрополита Василя Липківського (≈ 2112 знаків) зафіксовано *Воскресіння Христа* – 14 разів, *Воскресіння Христова* – 7 разів, *Святе Воскресіння* – 2 рази, *Його Воскресіння* – 7 разів, лексеми *Воскресіння* без поширювачів – 5 разів, до цього переліку додаються спільнокореневі слова *воскреслий*, *воскреснути*, *воскресити*; роль події, а тому й свята, у якому щорічно ніби повторюється акт Христового Воскресіння, настільки велика, що не потребує означень – вони в самому понятті, отже, словесна актуалізація їх зумовлена потребами мовленевої ситуації.

З-поміж репрезентантів атрибутивної моделі сполучуваності подібуються словосполучення з однаковим набором лексичних елементів, але відмінним їх розташуванням у структурі синтаксичної конструкції, що впливає на загальний зміст останньої й звужує чи розширює семантичні межі синонімів у синтаксичній конструкції: *день святої Пасхи і святий день Пасхи*, *день світлого Воскресіння і світлий день Воскресіння*, *день пресвітлого Воскресіння і пресвітлий день Воскресіння*. Лексема *день*, семантична структура якої не поширена означенням, у пропонованих словосполученнях виступає лише констатацією факту існування чи настання календарної дати, присвяченої відповідній події. Основне ж семантичне навантаження припадає на сполучення прикметника з тим чи тим синонімом, і уява реципієнтів малює картини події, що темпорально не обмежуються одним днем, а тим більше днем святкування. У такому поєднанні слово *день* ніби проектує подію тисячолітньої давнини на сучасність без будь-яких оцінок позначуваного ним денотата. Зміна ж позиції означення робить семантично значущим усе словосполучення й дає можливість майже рівномірно розподіляти увагу слухачів або читачів на кожному з членів синтаксичної конструкції. Слово *день* перебуває між двома максимально важливими елементами, які репрезентують найважливішу подію. Тяжючи один до одного, вони впливають на центр і актуалізують його. Тому у другому словосполученні кожної пари оцінюють не тільки й не стільки подію загалом, а *день*, у який вона відбулася колись і який християни прославляють сьогодні під час святкування.

Прикметники *святий*, *світлий* (*пресвітлий*) у релігійному мовленні паралельно мають різні функційно-сміслові ролі: можуть бути залежно від значення факультативними чи обов'язковими

членами словосполучення *AN*. Розмежування їх є важливим при дослідженні семантичних відношень між синонімічними словами. Заповнюючи позицію факультативного означення, лексеми *святий, світлий (пресвітлий)* репрезентують у мові проповіді значення відповідно з таким диференційними семами: «перейнятий Божественною силою», «нічим не затьмарений, радісний», «який випромінює яскраве світло». Виступаючи членом семантично нерозкладного словосполучення, ці лексеми є значенневими еквівалентами прикметника *Христове (Христова)* і репрезентантами однієї з ядерних сем останнього «пройнятий Божественною силою». Така заміна максимально зближує значення *святий, світлий* через уведення в ядро семемі останньої лексичної одиниці згаданої семи першої (*світлий*, контактуючи з *Воскресіння, Пасха, Великдень* без інших поширювачів, означає те саме, що *святий*). На факультативний характер слів *святий, світлий (пресвітлий)* указує наявність при синонімічних одиницях, як правило, постпозиційних непоширених або поширених узгоджених чи неузгоджених означень: *Воскресіння Христа, Воскресіння Христа Спасителя, Воскресіння Христова (Христове Воскресіння), Воскресіння Божого Слова, Боже Воскресіння, Воскресіння Г.Н.І.Х. (Господа нашого Ісуса Христа), Пасха Христова*. У такому поєднанні лексеми *святий, світлий (пресвітлий)* не тільки актуалізують ядерну сему, а й відтворюють ставлення промовця до аналізованого явища. Останнє зауваження чи не найбільше стосується слова *Великдень*, оскільки з усіх членів синонімічного ряду лише його семантику не поширюють названі вище означення (*Христа...*). У проповідях й у творах інших жанрів релігійного мовлення та в поза-конфесійній сфері це слово вживається лише зі значеннями (Д2, Д3), «перший день найбільшого християнського свята на честь Воскресіння Ісуса»; «тиждень, протягом якого святкують Воскресіння Господа». На це вказує форма однини/множини слова *день* та вживання при ньому порядкового числівника *перший*. І все ж частіше такі поширювачі пропускають, і слово означає свято взагалі без указівки на його тривалість. З огляду на те, що корені лексеми не в християнській історії, а в прадавніх, дохристиянських, віруваннях українського народу, її можна вважати іманентною мовною рисою саме національно-маркованого християнства.

Для лексеми *Пасха* атрибутивна модель, незважаючи на вживаність в обстежених проповідях, характеризується сталим складом *A*. Крім *святий, світлий*, це постпозиційне означення *Христа*. Позиція після *N* стилістично мотивована, оскільки препозиційне *N* уможливило його ж логічне наголошування через розміщення в такий спосіб у центрі семантично важливого фрагмента висловлювання і сприяє відтворенню в уяві реципієнтів старозавітних подій – прообразу подій новозавітних, що сприяє неперервності християнської історії та утвердженню її причинно-наслідкового характеру. Відмінні семантичні тлумачення має словосполучення з постпозиційним *A* *Христове* стосовно *N* *Воскресіння*. Препозиційне *N* у такій репрезентації дає можливість слухачам або читачам уявляти спершу будь-який

процес воскресіння в природі, потім зіставляти його з конкретною подією, що полегшує розуміння останньої, а отже, й суті свята: *Щиро вітаю з Пасхою Христовою нашу українську діаспору: в Америці і Канаді, у Європі й Австралії, по всіх країнах, де живуть українці* (Патріарх Філарет); *Часто ми запитуємо себе: що означає святкувати Пасху Христову в тому світі, де є ворожнеча, ненависть, страждання? Що означають слова «смертю смерть подолав» у той час, коли люди продовжують помирати? Відповіді на ці питання можна знайти, виходячи з особистого досвіду життя у Христі...* (митрополит Володимир); *Дорогі мої Брати і Сестри! Нині святкуємо день надзвичайно величчю свята – світле Воскресіння Христове. Святкуємо свято свят, торжество торжеств* (протопресвітер Теодор о. Форостій). Однак, якщо у випадку з *Пасха A* розширює семантичні межі *N*, то у фрагментах із *Воскресіння*, навпаки, звужує, бо широке значення лексеми *воскресіння* виходить за береги конфесійності, під її впливом формує нові відтінки, які потім, збагативши семний склад аналізованих семем, продуктивно в ній же функціують (найактивніше в проповіді). Пор.: *Ми віримо, що так, як на Землю має прийти весна і Великдень, так і до нашого народу має прийти – і на решті прийшло Воскресіння – Воля нашого народу* (протопресвітер Теодор о. Форостій); *Як гарно Тарас Шевченко з Воскресінням Христа сполучає відродження нашої рідної мови, нашого слова: «Воскресну Я, Господь вам скаже, воскресну нині ради них – людей, закованих моїх, убогих, нищих... Возвеличу малих отих рабів німих, а на сторожі коло них поставлю Слово»* (митрополит Василь Липківський); *...наша українська природа в ці дні воскресає, оживає від довгого зимового сну, ясне сонечко викликає до життя й першу травичку й перші квіти й першу зелень на деревах* (митрополит Василь Липківський); *А поміж собою, брати й сестри дорогі... з тим більшою щирістю й любов'ю у Христі забудемо всяку незгоду, один одного обнімемо й однодушно підємо далі по шляху відродження своєї рідної Церкви, своєї Матері України, до світла Воскресіння й вільного життя нашого народу...* (митрополит Василь Липківський).

Якщо зіставити сполучення *Воскресіння* з постпозиційним і препозиційним *A* й оцінити роль *A*, то в першій конструкції воно тяжіє до синонімізації з християнське, а зміст словосполучення має відтінок всеохопленості з указівкою більше на наслідки події, що святкують, друге ж – до *Ісусове*, і словосполучення є конкретнішим з орієнтацією на саму подію. У разі перифразування *Христове* або введення його у відповідний контекст такі ознаки з'являються й у пост позиційному *A*. Пор. *Ми, українці, зустрічаємо Воскресіння Христове з великою радістю, бо це світле свято зміцнює нашу віру, утверджує нашу самостійність!* (протопресвітер Теодор о. Форостій) і *Христове Воскресіння належить до тих рокових свят, які ми найглибше переживаємо* (протопресвітер Теодор о. Форостій); *Ми, український народ, у ці величні дні Воскресіння Божого Слова шануємо своє слово, свою рідну мову, бо інакше, чи не буде це зневажанням того одвічного Божого Слова, во-*

кресіння якого ми святкуємо (митрополит Василь Липківський) і ...У ці святі дні **Воскресіння Христового** ми славляємо Його, як Слово життя світу, для нас Слово благодати й істини (митрополит Василь Липківський).

Звуження або розширення семантичних меж N через взаємодію з A впливає на його сполучувальні потенції, оскільки «А при N звужує або розширює сполучуваність» [7, с. 98]. Наприклад, слово *Воскресіння* має широку дистрибуцію, проте взаємодія його з означенням *Христове* і под. обмежує її кількісно й вимагає на відповідній темпоральній осі сталого складу компонентів. Цей склад може змінюватися в напрямку до зростання залежно від суспільних змін, що так чи так асоціюються з найбільш значущою в історії людства подією чи святом. Лексема ж *Пасха*, навпаки, сполучаючись з означенням *Христова*, розширює дистрибуційний ряд, збагачуючи його через тотожність домінувальної кількості сем у складі семем слів *Пасха* і *Воскресіння* сполучуваностями останнього. «Дуже часто спостерігається відмінність між синонімами в тому, що один з них можливий у синонімізуючих моделях лише з означенням, тоді як для іншого наявність чи відсутність означення не є релевантною» [там само, с. 99]. Так, у християнських проповідях, де лексема *воскресіння* вживається з різними значеннями, означення є обов'язковим, оскільки без значеннєвого конкретизатора носій стрижневої семантики виявиться семантично неповним, навіть зважаючи на його орфографічне маркування (з метою надання слову й висловлюванню особливої смислової значущості з великої літери може писатися та сама лексема й з іншим значенням). Та коли йдеться лише про найважливішу подію християнства та її святкування, поширювача семантики можуть пропускати, тоді його функції перебирає на себе весь текст промови. На практиці використання тільки опорного компонента лексичного словосполучення *Воскресіння Христове* відбувається дуже рідко, тому що священнослужителі послуговуються конкретизатором для підтримання уваги на центральній особі дійства, створення атмосфери постійної присутності Христа. Більші можливості для цього мають, звичайно, усні промови, у яких нагромадження тих самих елементів іноді може суперечити нормам культури мови, але виправдане з точки зору психологічного впливу. У друкованих же проповідях мети досягають повторенням подібних мовних елементів або тих, що актуалізують їхні ядерні семи через відносно рівномірні текстові фрагменти. Наприклад, у одній із промов митрополита Василя Липківського аналізовані одиниці розподілені так: текст складається з 35 рядків (360 знаків): *радісне свято пресвітлого Христового Воскресіння* – 1, 2 рядок (початок проповіді), *свято християнського життя і братерства* – 4 рядок, *велике свято братерства й любови* – 14, 15 рядок (середина проповіді), *Благословляючи хрестом на три сторони, проповідник вітає народ словами: Христос воскрес!* – 34, 35 рядок (кінець промови). А воскресіння та основну дію особу його згадують протягом усієї вітальної проповіді: *Христос воскрес!* – 12 разів, *Воскресіння Христове* – 1 раз, *воскреслий Христос* – 1 раз, *Христос, що воскрес із мертвих* – 1 раз.

Слово *Пасха* в українських православних проповідях уживається то з означенням *Христова*, то без нього. Означення конкретизує семантику лексеми, але не є обов'язковим значеннєвим поширювачем її, оскільки його роль виконує весь текст проповіді, у якому йдеться про християнське, а не єврейське свято. Коли ж пастир розповідає про обидві події, то означення *Христова* є обов'язковим членом-носієм інформації, необхідної для семантичної точності. Зауважимо, що лексема *Пасха* у словосполученні *Пасха Христова* виконує роль, як правило, семантично залежного компонента, матеріалізуючи напівядерну сему семіми «найважливіша подія християнської історії» та «найбільше християнське свято» – «жертвність», яка найвиразніше проявляється, коли слово з поширювачами або без них уживається окремо від синонімічних із ним одиниць. У ситуації ж контактування зі словосполученням *Воскресіння Христове*, особливо в позиції після нього, розширює межі названої семи в значенні останнього: *Дорогі преосвященні архієреї, пастирі, чесне чернецтво, брати й сестри! Щиросердно вітаю Вас із спасенним святом Пасхи Христової. Нехай Воскресіння Христове зміцнить ваші духовні й тілесні сили у несенні життєвого хреста, дарує вам духовну радість, примножить любов і терпіння, збереже мир і злагоду* (митрополит Володимир); *У цей святковий день перемоги життя над смертю, добра над злом, любові над ненавистю. Сердечно вітаю всіх вас, дорогі браття і сестри, з Воскресінням Христовим. Поздоровляю з Пасхою Христовою нашого президента, уряд, українське військо і весь побожний український народ* (Патріарх Філарет); *Улюблені у Господі! Преосвященні архіпастирі, пастирі, чесне чернецтво, брати й сестри! Вітаю вас з найбільшим християнським святом – Пасхою Христовою* (митрополит Володимир).

Синоніми *Воскресіння Христове*, *Пасха*, *Великдень* утворюють у проповідях два семантичні блоки *Воскресіння Христове*, *Пасха* та *Воскресіння Христове*, *Великдень*. Ці блоки potwierджують існування найтісніших синонімічних зв'язків між їхніми членами не тільки частим контактним уживанням, взаємозамінністю, наявністю однакових моделей NV , VN , $VPrN$, AN , NN^2 , N^2N з незначною відмінністю репрезентантів V , A , N^2 , зумовлених різним часом, національною географією та причинами виникнення лексичних одиниць, а й функціонуванням їх у подібних ланцюжках моделей, які є найточнішим індикатором ступеня синонімічності. «Чим ближчі синоніми, тим більше в них однакових ланцюжків... і чим більше однакових ланцюжків сполучуваності мають слова, тим вища їхня синонімічність» [там само, с. 100]. Ланцюжки сполучуваності для аналізованих синонімів багато в чому схожі, оскільки пари мають спільний член. Найвищою частотністю характеризуються ланцюжки VNA ($VN + NA$), VN^2A^2NA ($VN + N^2N + A^2N + NA$), $NAVPrN^2$ ($NA + NV + VPrN^2$), $NAVN^2$ ($NA + NVN^2$), $VPrNAN^2$ ($VPrN + NA + VPrNN^2$); $VPrN^2AN(VPrN^2N + NA)$; $VPrN^2NA(VPrN^2N + NA)$: *зустрічати Воскресіння Христове (Пасху Христову, Великдень); зустрічати день Світлого (Святого) Воскресіння Христового (Пас-*

хи Христової); Святе Воскресіння приносить надію, Великдень провіщає вічне життя; Святе Воскресіння вказує на..., Великдень нагадує про...; вітати з Воскресінням Христовим, (Пасхою Христовою, Великоднем) Президента, (військо, український народ); радіти в день Воскресіння Христового (Пасхи, Христової); радіти в день Святого (Світлого) Воскресіння Христового (Пасхи) та ін. Незважаючи на те, що всі елементи синонімічного ряду можуть мати спільні ланцюжки сполучуваності, найтісніша синонімічна взаємодія існує між одиницями Воскресіння – Пасха, Воскресіння – Великодень, оскільки зона синонімізації між домінантою й окремим елементом ряду завжди більша й семантично виразніша, ніж між елементами всередині ряду. Через значення домінанти пояснюється значення кожного із синонімічних слів, але не значеннями їх самих, які при такому підході завжди будуть неточними, а тому неповними [Пор., напр., СУМ, ЕССУМ, ССУМ]. Зміни в суспільному й національно-культурному житті України поступово спричиняються до витіснення лексемою *Великдень* з вираженим національним (українським) характером значення лексеми *Пасха* із загальнохристиянським маркуванням значення та іншим окресленням національним (єврейським) характером семантики. Спостерігаємо явище функційної асиметрії в синонімії, що для синонімів *Пасха* – *Великдень* є найбільш окресленим як на темпоральній осі «сучасність», так і на темпоральній осі «минуле». Менш помітне це явище в синонімічних парах з домінантою *Воскресіння Христове*. Однак, якщо порівняти функційну активність кожного компонента в кількох проповідях різних авторів, то слово *Пасха* помітно поступається за частотою вживання усім іншим елементам ряду. Слушною у зв'язку зі сказаним видається думка О. О. Тараненка (правда, стосовно іншої проблеми) про те, що «синоніми не завжди розвиваються паралельно... у кожного з таких слів є свої особливості, які можуть перешкодити... паралелізму» [16, с. 76].

Важливою рисою багатьох синонімів, особливо іменних, є їх здатність зберігати синонімічні зв'язки й у похідних лексемах. Для аналізованих синонімічних слів такими будуть прикметники *воскресний, пасхальний, великодній*, із яких перший функційно найменш продуктивний – використовується лише один раз (*Голос Воскресних дзвонів голосно лунає й долітає до братів і сестер аж за океан, і вони єднаються духом і серцем з нами* (протопресвітер Теодор о. Форостій)). Інші ж подібно до непохідних назв зберігають функційну асиметрію. *Пасхальний* фіксуємо в контактному вживанні зі словами *ніч* (1 раз), *пошання* (3 рази), *дні* (2 рази). Як правило, значення словосполучення з атрибутом *Пасхальний* конкретизується означеннями темпорального змісту *цьогорічні, ці* (у значенні «ті, що відбуваються зараз»). Якщо сполучення *Великодній + ніч, Великодній + пошання* є потенційно можливими, хоч і не вживаються, то сполучення *Великодній + дні* не функціонує й практично неможливе з огляду на труднощі вимови та виражені порушення мовних норм, проте зустрічаються семантично близькі йому конструкції з препозитивним розташуванням лексем *день, дні: дні*

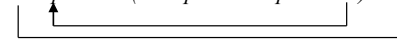
Великодніх свят, перший день Великодня. Тому словосполучення *Пасхальні дні* з'являється навіть у тих текстах церковних промов, де назва *Пасха* не використовується жодного разу. На відміну від свого синонімічного партнера прикметник *великодній* має широкий спектр означуваних ним денотатів: *Великодні дзвони, Великодні відправи, Великодні пісні (Великодня пісня), Великодня наука (духовна), Великодня проповідь, Великодні традиції, Великодні свята, Великодні привітання*.

Загалом результати аналізу лексико-фразеологічної та лексико-синтаксичної сполучуваності збігаються як для аналізованих вище синонімів, так і для інших часто вживаних у проповіді. Згідно з дослідженнями Ю. Д. Апресяна, розрізняють повний збіг сполучуваності (дуже рідкісний випадок), включення сполучуваності, перетин сполучуваності, повна асиметрія сполучуваності [1, с. 230]. Аналізованим синонімам, що функціують в обстежених проповідях, властиве включення сполучуваності, спорадично фіксоване явище перетину сполучуваності. Так, практично всі лексеми, які поєднуються зі словом *Воскресіння (Воскресіння Христове)* із семою «найбільше християнське свято», включаються в більш широку сполучуваність його синоніма *Великдень*, у семантичному ж блоці *Воскресіння (Воскресіння Христове) – Пасха* сполучуваність домінанти включає вужчу сполучуваність слова *Пасха*. Сказане засвідчує існування різних критеріїв побудови синонімічних рядів. Якщо брати за основу ступінь емотивного навантаження змісту та час входження слів у зону синонімічної взаємодії, то синонімічний ряд матиме вигляд *Воскресіння (Воскресіння Христове), Пасха, Великодень* і характеризуватиметься емотивною градацією й часовою мотивацією позиції. Характер сполучуваності вимагає зміни порядку елементів, які за цією ознакою можна розташувати в такий спосіб *Великдень, Воскресіння (Воскресіння Христове), Пасха* (від слова з найширшою сполучуваністю до слова з найвужчою сполучуваністю) і *Пасха, Воскресіння (Воскресіння Христове), Великодень* (розташування синонімічних одиниць за принципом поступового розширення сполучуваності). Схематично зв'язок синонімів за емотивною градацією й часовою мотивацією та за сполучувальними характеристиками можна представити так:

Воскресіння (Воскресіння Христове) → Пасха → Великодень та Воскресіння (Воскресіння Христове) Пасха Великодень

Воскресіння (Воскресіння Христове) Пасха Великодень

Висновки й перспективи дослідження. Підсумовуючи сказане, зазначимо, що обстеження особливостей лексичної сполучуваності синонімічних одиниць *Воскресіння Христове, Пасха, Великодень* – важливий складник дослідження їхньої семантичної структури. Перспективним видається з'ясування характеру сполучуваності обстежуваних компонентів у різножанрових текстах усіх стилів та системний аналіз їх у лінгвопсихологічному, лінгвокультурологічному та лінгвопрагматичному вимірах.

Список літератури:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды, т. I. Лексическая семантика (синонимические средства языка). – М.: Наука, 1995. – 367 с.
2. Близнюк О. О. Концепти життя і смерть: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та італійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство / Близнюк Олена Олександрівна; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2008. – 24 с.
3. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / Олекса Воропай. – К.: Оберіг, 1993. – 590 с.
4. Гибатова Г. Ф., Нурлыгаянов И. Н. Сопоставительный анализ слов-концептов «Мнение», «Знание», «Вера»: психосемантический подход / Г. Ф. Гибатова, И. Н. Нурлыгаянов // Вестник Башкирского университета. – 2011. – Т. 16. – № 4. – С. 1419-1423. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/sopostavitelnyy-analiz-slov-kontseptov-mnenie-znanie-vera-psiho-semanticheskiiy-podhod>.
5. Касарес Х. Введение в современную лексикографию / Х. Касарес. – М.: Иностран. лит-ра, 1958. – 354 с.
6. Кацнельсон С. Д. Содержание слова, значение и обозначение / С. Д. Кацнельсон. – Изд. 3. – М.: Едиториал УРСС, 2011. – 112 с.
7. Кочерган М. П. Слово і контекст (Лексична сполучуваність і значення слова) / М. П. Кочерган. – Львів: Вища школа, 1980. – 184 с.
8. Курилович Е. Очерки по лингвистике / Е. Курилович. – М.: Издательство иностран. лит-ры, 1962. – 456 с.
9. Новиков Л. А. Семантика русского языка. – М.: Высшая школа, 1982. – 272 с.
10. Павлова І. Г. Терміни Воскресіння Христове, Пасха, Великдень у терміносистемі української мови (проблема семантичного аналізу) // Збірник наукових праць: Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 4-5(12-13). – Серія «Філологічні науки». – Полтава, 2000. – С. 137-150.
11. Павлова І. Г. Сполучувальні потенції синонімів правда, істина в українській православній проповіді / І. Г. Павлова // II International conference on Eurasian scientific development (December 2, 2017). – Vienna. – С. 52-57.
12. Перова Л. В. Возможности психосемантического исследования языковых структур / Л. В. Перова // Вестник Красноярского государственного педагогического университета имени В. П. Астафьева. – 2010. – С. 118-122. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/vozmozhnosti-psiho-semanticheskogo-issledovaniya-yazykovykh-struktur>.
13. Рудакова А. В., Стернин И. А. О понятии коммуникативного значения слова / А. В. Рудакова, И. А. Стернин // Коммуникативные исследования. – 2017. – № 1(11). – С. 36-48. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-ponyatii-kommunikativnogo-znacheniya-slova>.
14. Савченко А. Н. Лексическая сочетаемость и проблема знаковости языка / А. Н. Савченко // Актуальные проблемы лексикологии. Тезисы докладов и сообщений Всесоюзной научной конференции / Белорус, гос. ун-т; отв. ред. А. Е. Супрун. – Минск, 1970. – С. 179-181.
15. Стернин И. А. Психолингвистическое значение слова / И. А. Стернин // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Русский и иностранные языки и методика их преподавания. – 2011. – С. 5-13. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/psiholingvisticheskoe-znachenie-slova>.
16. Тараненко О. О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. – К.: Наукова думка, 1980. – 115 с.
17. Українознавство: посібник. – К.: Зодіак-Еко, 1994. – 389 с.
18. Ульман С. Дескриптивная семантика и лингвистическая типология / С. Ульман // Новое в лингвистике. – М.: Иностран. лит-ра, 1962. – С. 17-44.
19. Щербакова И. А. Лексикографическое и психолингвистическое значение слова (на материале глаголов «извинить», «простить») / И. А. Щербакова // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2012. – 8. – С. 319-331. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/leksikograficheskoe-i-psiholingvisticheskoe-znachenie-slova-na-materiale-glagolov-izvinit-prostit>.

Павлова И.Г.Полтавский национальный педагогический университет
имени В.Г. Короленко

ОСОБЕННОСТИ ЛЕКСИЧЕСКОЙ СОЧЕТАЕМОСТИ СИНОНИМИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ, ПАСХА, ВЕЛИКДЕНЬ В СТРУКТУРЕ УКРАИНСКОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ПРОПОВЕДИ

Аннотация

Предлагаемое исследование посвящено анализу сочетаемостных возможностей синонимов *Воскресіння Христове, Пасха, Великдень* в текстах украинских православных проповедей. Выяснена природа синонимического взаимодействия многозначных лексических единиц на основе архисема «событие», «праздник». Охарактеризованы типичные модели лексико-семантического взаимодействия каждого синонима. Самую высокую функциональную активность проявляют атрибутивные модели, причем чаще всего они зафиксированы со словом *Воскресіння* с дифференциальной семой семемы «событие», а среди распространителей названной модели наибольшее количество фиксаций для всех синонимических единиц выявлено с определениями *світлий (пресвітлий), святий*. Лексические единицы *Воскресіння Христове, Пасха, Великдень* формируют в текстах обследованных проповедей два семантических блока на основе тесных синонимических связей, представленными частым контактным употреблением, взаимозаменяемостью, функционированием преимущественно в одинаковых моделях с незначительным отличием лексических партнеров.

Ключевые слова: проповедь, синонимические связи, сема, взаимозаменяемость, сочетаемостный потенциал, лексический партнер.

Pavlova I.G.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

**THE PECULIARITIES OF THE SYNONYMOUS LEXICAL COLLOCATIONS
RESURRECTION OF CHRIST, BLESSED SUNDAY AND EASTER
IN THE STRUCTURE OF THE UKRAINIAN ORTHODOX SERMONS**

Summary

The research analyses the potential capability of the synonyms *Resurrection of Christ, Blessed Sunday* and *Easter* to collocate in Ukrainian Orthodox Sermons. The author defines the nature of the synonymous interaction of polysemantic lexical units based on the semes «event» «holiday» and characterizes the typical models of the lexical-semantic interaction of each of the synonyms. The attributive models show the highest functional activity, and they are mostly observed with the word *Resurrection* with the differential seme of the semema «event», and among the distributors of the above-mentioned model, the greatest number of fixations for all synonymous units is detected with the attributes *bright (glorious)* and *holy*. The lexical units *Resurrection of Christ, Blessed Sunday, Easter* in the Ukrainian Orthodox Sermons form two semantic blocks based on close synonymous connections which are represented by frequent contact use, interchangeability, functioning mainly in the identical models with the slightest difference in lexical partners.

Keywords: sermon, sema, synonymous connections, interchangeability, connecting potential, lexical partner.